

Sociálne a politické analýzy

2012, 6, 1, s. 90-104

<http://sapa.ff.upjs.sk>

ISSN 1337 5555

Analýza profilu osobného zmyslu života adolescentov

Petra Lajčiaková¹

Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta, Katedra psychológie

Abstrakt

Venovať sa téme osobného zmyslu života má svoje opodstatnenie, zvlášť v období adolescencie, kedy sa táto problematika stáva najviac diskutovanou. Cieľom štúdie je ponúknuť analýzu profilu osobného zmyslu života 130 adolescentov vo veku 16 až 22 rokov. Pozornosť bola z hľadiska veku a pohlavia venovaná jednotlivým dimenziám životnej zmysluplnosti (výkon, vzťahy, náboženstvo, vlastná transcendencia, seba prijatie, intimita a dobré zaobchádzanie zo strany druhých), ktoré predstavujú samostatné výstupy aplikovaného Wongovho dotazníka PMP (Personal Meaning Profile, 1998). Výsledky poukazujú na významné rozdiely v preferovaných oblastiach zmyslu života, ktoré sa objavili medzi mladšími a staršími adolescentmi. Profilom osobného zmyslu života sa odlišujú i muži a ženy nášho výskumného súboru. Výskumné výsledky poukazujú na značnú rozmanitosť dimenzií zmyslu života a zároveň otvárajú možnosti s významným aplikačným dosahom.

Kľúčové slová: profil osobného zmyslu, adolescent, gender, stredná škola, vysoká škola.

¹PaedDr. Petra LAJČIAKOVÁ, PhD.: Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta, Katedra psychológie, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok, e-mail: lajciakova@ff.ku.sk

Úvod

Náročná otázka zmyslu života mladých ľudí sa v súčasnosti dostáva stále viac do popredia a jednoznačne možno povedať, že takou zostane aj v najbližšej budúcnosti. Dôležitosť danej výrazne akútnej témy sa odzrkadľuje práve v kontexte hĺbky adolescentného uvedomovania si prítomnosti existenciálnych skutočností. Obdobie adolescencie je už dlho považované za obdobie hľadania istej formy vlastnej identity a zároveň nachádzania istej podoby zmyslu vlastného života (Erikson, 1968). Práve v období adolescencie dochádza k prvej konfrontácii mladého človeka s existenciálnymi perspektívami. Adolescent v prechodnom období medzi detstvom a dospelosťou sa na základe svojej schopnosti abstraktného myslenia vysporadúva s nespočetnými a o to ťažšími existenciálnymi otázkami, ktoré predstavujú súčasť jeho postupného dozrievania a vlastného sebaformovania. Abstraktné myslenie umožňuje adolescentom na rozdiel od detí vnímať okolitý svet a seba samého v širších konotáciách a z existenciálnej perspektívy, vďaka čomu sú schopní vidieť doteraz nevidené medziosobné, ideálne a nadosobné hodnoty, konštruovať hodnoty a plány do budúcnosti (Piaget, Inhelderová 1997).

Na druhej strane možno sledovať opačný jav, ktorý poukazuje na devalváciu perspektívy a skúsenosti adolescentov (Fitzgerald 2005). Akoby existencialistické koncepty sa takmer výlučne vzťahovali len na dospelú, staršiu populáciu.

1. Teoretické východiská skúmanej problematiky

V adolescentom období sa zreteľne ukazuje nefalšovaný zvýšený záujem a konfrontácia s existenciálnymi otázkami života. Mladý človek má mnoho otáznikov ohľadom podstaty svojho vlastného života, chce poznať „pravú“ pravdu, intenzívne prežíva náboženské krízy, pochybnosti a konverzie, vytrvalo hľadá jasné odpovede na konečné otázky komplikovaného života, odhodlane si začína vytvárať životné plány a ciele, hodnotové systémy a ideály. Halama (2000) výstižne opisuje tento známy jav ako fenomén existenciálneho prebudenia.

Ellsworthová (1999) v uvedenom súvisi poukazuje na existenciálnu úzkosť prežívanú práve v období adolescencie, pretože adolescent, uvedomujúci si svoje schopnosti a možnosti, sa nutne musí vysporadúvať s danosťou svojej slobody a zodpovednosti, má nevyhnutnú potrebu vnímať svoj život v zmysluplných konotáciách. Yalom (1996) vymedzuje štyri existenciálne danosti – smrť, sloboda, izolácia, bezzmyselnosť, s ktorými sa adolescent musí konfrontovať. Adolescent rieši konflikt medzi konečnosťou života a túžbou žiť; uvedomuje si možnosť slobodnej voľby hodnôt a cieľov, ale i zodpovednosť za svoje rozhodnutia; prežíva strach prameniacy z izolácie od ľudí a sveta a zmocňuje sa ho pocit nezmyselnosti života. Existenciálna úzkosť je prejavom uvedomovania si existenciálnych

skutočností adolescentom. V súvislosti s adolescentnou existenciálnou úzkosťou neprekvapuje jeden z Halamových výskumných záverov (2002), ktorý hovorí o najnižšom skóre životnej zmysluplnosti práve u adolescentov. Křivohlavý (2006) zdôrazňuje, že kvôli nedostatku spoľahlivého zmyslu života (mladí) ľudia v súčasnosti začali strácať nosnú životnú orientáciu, čo má nepopierateľný dopad na ich plytký život. Dodáva, že ak je v psychológii naozaj niečo dôležité, tak je to otázka múdreho rozhodovania, zodpovedného stanovenia si cieľov a hľadanie kľúčovej životnej orientácie práve na životných krížovatkách, ktorou adolescencia nepochybne je.

Téma životnej zmysluplnosti u adolescentov sa stáva pertraktovanou témou mnohých rôznorodých výskumov. Baessler so svojimi spolupracovníkmi (2003) skúmali diferencie v percepcii zmyslu života u 168 peruánskych študentov z rôznych spoločenských tried. Showalter a Wagener (2000) sledovali u adolescentov ich porozumenie konceptu zmyslu života a ich schopnosť jeho následnej aplikácie do svojho života. Výskumné zistenia potvrdili, že adolescenti rozumejú konceptu životného zmyslu a dokážu ho vo svojom živote uplatniť.

Predmetom skúmania sa stáva aj zmysel života vo vzťahu ku kvalite života alebo psychického zdravia (Haase a kol. 1999). Shekova výskumná štúdia (1992), ktorou sledoval 2140 čínskych študentov stredných škôl, poukázala na existenciu vzťahu medzi zmyslom života, kvalitou života a psychickým zdravím. Pozitívny vplyv pocitu životnej zmysluplnosti na zdravie a kvalitu života potvrdil aj Ventegodt (2003). Kim a Kang (2003) sa výskumne zamerali na zmysel života u 88 telesne postihnutých kórejských adolescentov, u ktorých zmysluplnosť života súvisí so spoločenskou akceptáciou ich existenciálnych problémov.

Vzťah medzi pocitom zmysluplnosti sveta a podporným školským prostredím, primeranými podmienkami na učenie na jednej strane a stresom prežívaným v škole na strane druhej sledovali Natvig, Hanestad, Samdal (2006). Ich výskumné analýzy poukázali na markantnú skutočnosť – s narastajúcim pocitom zmysluplnosti sveta klesá stres zažívaný v školskom prostredí, a to u oboch pohlaví, aj keď výraznejšie tendencie zaznamenali u dievčat.

Zaujímavá súvislosť, a to medzi pocitom životnej zmysluplnosti a používaním stratégií zvládania so suicidálnymi predstavami sa stala predmetom skúmania Edwardsa a Holdena (2001). Vo výskumnom súbore 298 kanadských vysokoškolákov zistili, že prežívanie zmysluplnosti života ovplyvňuje samovražedné predstavy. Shek (2001) potvrdil pozitívnu koreláciu medzi životným zmyslom a zmyslom pre sebaovládanie u 229 hongkongských adolescentov žijúcich v ekonomicky znevýhodnenom prostredí.

Tange (1999) skúmal postoje k smrti u 1071 adolescentov. Faktorovou analýzou zistil, že so zmyslom života súvisí strach zo smrti, úmysel žiť mimo vlastného života, zmysel smrti kvôli životu, podceňovanie smrti, viera v existenciu posmrtného života a rozhodnutie sa pre smrť tela alebo mysle. Podľa Hwanga, Lina a Chena (2005) pozitívna zmena v chápaní životného zmyslu koreluje s mierou interpersonálnej interakcie a tiež so sebareflexiou. Takýto záver priniesla ich štúdia, ktorou sledovali postoje k životu a smrti u 47 študentov

ošetrovateľstva po absolvovaní niekoľkotýždňového programu zameraného na existenciálne otázky.

Problematika životného zmyslu sa stáva ohniskom pozornosti zvlášť v náročných životných situáciách mladého človeka. Predmetom výskumného záujmu Floyda a jeho kolegov (2005) bol vzťah medzi traumou a postojom k životu a smrti, ktorý sa sledoval u 504 adolescentov v USA. Menší strach zo smrti a kvalitnejšie prežívanie zmyslu života sa iba čiastočne potvrdilo v súvislosti s prežitím traumatického zážitku.

Pozoruhodný výskum previedol Moskovitz s Krellom (1990), v ktorom sa zaujímali o to, ktoré faktory pôsobia na neskoršie prežívanie osobného zmyslu v živote. Pracovali s ľuďmi, ktorí v období detstva prežili holokaust a pýtali sa ich, aký zmysel dávajú svojom súčasnému životu. Konštatujú, že tí, ktorí ako deti prežili prenasledovanie a vyvražďovanie, sú vo svojom ďalšom živote poznačení traumatizujúcim prežívaním straty, zármutku, smútku, nebezpečia, strachu, nenávisti. Prenasleduje ich množstvo zmätených a bolestivých spomienok, medzi ktorými sa snažia nájsť odpoveď na pálcivé otázky – Prečo ja? Ako budem žiť ďalej po tom, čo som prežil? Ako si poradím so svojím ťažkým smútkom?

2. Metóda

2.1. Výskumný cieľ

Na základe analýzy a sumarizácie predložených teoretických východísk v predmetnej oblasti skúmania sa objektom nášho výskumného záujmu stali životné priority, zdroje zmyslu života adolescentov, ktoré sme rozoberali jednak z hľadiska typu školy a jednak z hľadiska pohlavia mladých ľudí. Pozornosť sme koncentrovali na celkovú distribúciu dimenzií (zdrojov, faktorov) profilu osobného zmyslu života adolescentov a adolescentiek stredných a vysokých škôl.

Cieľom štúdie bolo hlbšie nazrieť do problematiky osobného zmyslu života adolescentov vzhľadom k pohlaviu a typu navštevovanej školy.

2.2. Výskumné hypotézy

Majúc na zreteli stanovený výskumný cieľ vychádzajúci z teoretického rozpracovania našej štúdie sme formulovali výskumné hypotézy. Prvá hypotéza oponuje aktuálnym výskumným záverom, ktoré zdôrazňujú absenciu životného zmyslu u adolescentov (Showalter, Wagener 2000; Halama 2002; Baessler 2003; Křivohlavý 2006 a i.). Druhá hypotéza akceptuje výskumné výsledky poukazujúce na genderové diferencie v problematike životného zmyslu (napr. Rathi, Rastogi 2007; Natvig, Hanestad, Samdal 2006).

1. Predpokladáme, že existujú rozdiely v percepcii životného zmyslu u stredoškolákov a vysokoškolákov.
2. Predpokladáme, že profil osobného zmyslu sa u žien a mužov bude odlišovať.

2.3. Výskumný súbor

Výskumu sa zúčastnilo 130 adolescentov vo veku od 16 do 22 rokov. Deskriptívne údaje približuje tabuľka 1. Respondenti boli študentmi stredných ($N_{SS}=65$) a vysokých škôl ($N_{VS}=65$) v rámci Žilinského kraja. Vzhľadom na pohlavie bol výskumný súbor rovnomerne rozložený, 65 participantov boli muži a zvyšný počet 65 predstavovali ženy.

Tab. 1 Štatistické ukazovatele úrovne a variability premennej „vek“

N	Valid	130
	Missing	0
	Mean	19,7
	Median	20
	Mode	21
	Std. Deviation	1,96
	Minimum	16
	Maximum	22

6.4. Metodika

Pri výskumnom šetrení bol aplikovaný Wongov dotazník Profil osobného zmyslu (Personal Meaning Profile, PMP, 1998). Daný výskumný nástroj vznikol na základe skúmania implicitných teórií ideálneho zmysluplného života, čím Wong (1998) označuje presvedčenie laikov o rôznych psychologických konštruktoch. Skúma percepciu osobného zmyslu života jednotlivcom, nakoľko ľudia sa často odlišujú v preferencii hodnôt a majú rôzne názory na to, čo je podstatné, aby bol život považovaný za zmysluplný. Dotazník sa skladá z 57 tvrdení, prostredníctvom ktorých mapuje obsahové stránky zmyslu života, zdroje zmysluplnosti. Jednotlivé zdroje zmysluplnosti sú obsiahnuté v siedmich obsahových

kategóriách – výkon, vzťahy, spiritualita, vlastná transcendencia, seba prijatie, intimita a dobré zachádzanie zo strany druhých.

Úlohou respondenta je na sedemstupňovej škále (1 – vôbec, 4 – viac-menej, 7 – veľmi) na základe svojich skúseností vyjadriť, nakoľko jednotlivé tvrdenia charakterizujú jeho život. Následne sa odpovede jednotlivca hodnotia podľa toho, ku ktorej dimenzii zmysluplnosti sa daný výrok vzťahuje. Položka s najvyšším skóre signalizuje preferovanú oblasť zmyslu života jednotlivca, jeho primárny cieľ, poukazuje, na čo subjekt kladie podstatný dôraz.

3. Výsledky

Vzhľadom k formulovaným cieľom výskumu bola empirická časť štúdie zasadená do kvantitatívneho metodologického rámca, pričom realizovaný výskum najviac konvenuje s designom porovnávacej štúdie. Perspektívne, vzhľadom na skúmanú centrálnu problematiku osobnosti človeka, by bolo vhodné kvantitatívny pohľad obohatiť určitým kvalitatívnym prístupom.

V prvom priblížení predstavujeme cez jednotlivé faktory osobný profil zmyslu stredoškôľakov a vysokoškôľakov. Deskriptívnej analýze sme podstúpili jednotlivé faktory životného zmyslu v oboch skúmaných skupinách (viď tab. 2).

Tab. 2 Porovnanie jednotlivých zdrojov osobného zmyslu života u stredoškôľakov a vysokoškôľakov

		výkon	vzťahy	náboženstvo	transcendencia	seba prijatie	intimita	druhí
sš	AM	4,9361	4,9356	4,9248	4,1368	4,6692	5,1051	5,2031
	SD	.76123	.89454	.76123	.38468	.96203	.92776	1,2142
vš	AM	5,2871	5,2869	5,6128	4,8737	5,1231	5,1389	5,9333
	SD	.68702	.69628	1,32804	.94347	.81261	.81322	.87484

Ako vidieť z tabuľky, u stredoškôľakov dominuje ako najvýraznejší faktor osobného zmyslu dobré zaobchádzanie zo strany druhých, po ktorom nasleduje intimita. Celý profil osobného zmyslu života v hierarchickom usporiadaní dotvára výkon, vzťahy, náboženstvo, seba prijatie a transcendencia.

Pre študentov vysokých škôl je rovnako ako u stredoškôľakov rozhodujúce dobré zaobchádzanie zo strany druhých. Následnou preferovanou oblasťou je náboženstvo, za ktorým má miesto výkon. Vzťahy v rade dôležitosti u vysokoškôľakov zohrávajú rovnako

významnú rolu ako u stredoškóľákov. Intimita, seba prijatie a naposledy transcendencia dopĺňajú osobný profil životného zmyslu vysokoškóľských adolescentov.

Z vyššie uvedených údajov je zrejmé, že nie sú veľké rozdiely v poradí zmysluplných oblastí života mladých ľudí navštevujúcich strednú školu a vysokú školu. Obe skupiny považujú za relevantné dobré zaobchádzanie zo strany iných ľudí, čo výrazne súvisí s medziľudskými, interpersonálnymi vzťahmi. Harmonické fungovanie v rámci sociálnych skupín predstavuje pre adolescentov podstatnú záležitosť, ktorá sa nepochybné odráža v nimi podanom výkone. A výkon predstavuje významnú zložku v rámci celkového osobného zmyslu u skúmaných respondentov.

Následne sme pristúpili k testovaniu prvej stanovenej hypotézy, v ktorej sme predpokladali jasné diferencie v percepcii osobného životného zmyslu u stredoškóľákov v porovnaní s druhou skupinou, a to s vysokoškóľákmi.

Výsledok Studentovho t-testu detailne zobrazuje nižšie uvedená tabuľka.

Tab. 3 Výsledok t-testu
(Komparácia stredoškóľákov a vysokoškóľákov v subškálach PMP)

Faktory zmyslu života	Škola	SD	t	Sig. (2-tailed)
výkon	SŠ	4,9356	-2,774	.006
	VŠ	5,2869	-2,661	.006
vzťahy	SŠ	4,9248	-4,906	.001
	VŠ	5,5127	-4,806	.001
náboženstvo	SŠ	4,1367	-3,109	.002
	VŠ	4,8737	-3,108	.002
transcendencia	SŠ	4,5592	-2,615	.007
	VŠ	5,1230	-2,726	.007
seba prijatie	SŠ	5,1051	-0,222	.825
	VŠ	5,1389	-0,221	.825
intimita	SŠ	5,2020	-4,05	.001
	VŠ	5,9333	-4,038	.001
druhí	SŠ	5,1835	-1,281	.202
	VŠ	5,3977	-1,282	.202

* ($\alpha=.05$)

Na základe štatistickej analýzy výsledkov získaných overovaním prvej hypotézy môžeme jednoznačne konštatovať, že rozdiel vo vnímaní osobného životného zmyslu u stredoškóľákov v porovnaní s vysokoškóľákmi sa objavil v piatich faktoroch, zdrojoch – výkon ($p = .006$), vzťahy ($p = .001$), náboženstvo ($p = .002$), vlastná transcendencia ($p = .007$), intimita ($p = .001$). Štatisticky významná diferencia sa neukázala v dimenzii seba prijatia ($p = .825$) a dobrého zaobchádzania s inými ľuďmi ($p = .202$).

Ďalej sme svoju pozornosť sústredili na analýzu interpohlavných rozdielov v rámci profilu osobného zmyslu. Nasledujúca tabuľka prezentuje numerickú charakteristiku zdrojov osobného zmyslu života mužov a žien.

Tab. 4 Porovnanie jednotlivých zdrojov osobného zmyslu života u mužov a žien

		výkon	vzťahy	náboženstvo	transcendencia	sebaprijatie	intimita	druhí
M	AM	5,2301	4,9356	4,6692	4,1368	4,9248	5,1051	4,9360
	SD	.76122	.89444	.76023	1,3845	.96200	.92765	1,2131
Ž	AM	5,1871	5,6128	5,1231	4,8737	5,2869	5,1389	5,9333
	SD	.68701	.69627	1,3270	.94336	.81261	.81322	.87484

Hodnoty priemeru dokumentujú iné poradie dôležitosti faktorov profilu osobného zmyslu života mužov a žien. Muži prisudzujú najväčší význam intimitate a následne výkonu. Ďalej ich profil sýti dobré zaobchádzanie s druhými a vzťahy, potom nasleduje sebaprijatie, náboženstvo a posledná priečka patrí transcencencii. Ženy v najväčšej miere preferujú dobré zaobchádzanie s druhými a v súvislosti s tým vzťahy. Následne prisudzujú význam sebaprijatiu, výkonu, po ktorom paradoxne prichádza intimita. Ako najmenej významné označujú ženy náboženstvo a transcencenciu, rovnako ako muži.

**Tab. 5 Výsledok t-test
(Komparácia mužov a žien v subškálach PMP)**

Faktory zmyslu života	Pohlavie	SD	t	Sig. (2-tailed)
výkon	M	4,9356	-2,774	.006
	Ž	5,2869	-2,661	.006
vzťahy	M	4,9248	-4,906	.001
	Ž	5,5127	-4,806	.001
náboženstvo	M	4,1367	-3,109	.002
	Ž	4,8737	-3,108	.002
transcendencia	M	4,5592	-2,614	.007
	Ž	5,1230	-2,722	.007
sebaprijatie	M	5,1051	-0,222	.008
	Ž	5,1389	-0,221	.008
intimita	M	5,2020	-4,053	.001
	Ž	5,9333	-4,037	.001
druhí	M	5,1835	-2,281	.002
	Ž	5,3977	-2,282	.002

* ($\alpha=.05$)

Nadväzujúc na predchádzajúcu deskriptívnu analýzu sme pristúpili k testovaniu druhej hypotézy, ktorou sme predpokladali, že profil osobného zmyslu u žien v porovnaní s mužmi sa bude odlišovať.

Na základe štatistickej analýzy výsledkov získaných testovaním druhej hypotézy môžeme konštatovať, že profil osobného zmyslu života žien a mužov sa významne líši. Signifikantné rozdiely sa objavili v jednotlivých faktoroch nasledovne: výkon ($p = .006$), vzťahy ($p = .001$), náboženstvo ($p = .002$), transcendencia ($p = .007$), seba prijatie ($p = .008$), intimita ($p = .001$), dobré zaobchádzanie s inými ľuďmi ($p = .002$).

Môžeme konštatovať, že druhá hypotéza, ktorou sme očakávali signifikantný rozdiel medzi profilom osobného zmyslu mužov a žien, sa potvrdila.

4. Diskusia

V súlade s doterajšími zisteniami sme poukázali na dôležitosť osobného zmyslu života v období adolescencie. V tomto kontexte ponímanie adolescencie ako životného obdobia naplneného vášnivými emóciami, intenzívnymi túžbami, výraznými konfliktami a nepochybným vzdorom sa v súčasnom kultúrnom prostredí zdá prekonané. Pred nami stojí adolescent, ktorý so svojim pocitom kompetencie, intimity a vedomia možnosti aktívne ovplyvňovať svoj život, kladie významný dôraz na svoje osobné perspektívy a životné ciele.

Pri analýze profilu osobného zmyslu života v rámci našej štúdie sa ukázalo, že adolescenti vysoko valorizujú dobré zaobchádzanie s druhými ľuďmi, s čím automaticky súvisia medziľudské vzťahy. Pocit životného zmyslu sa teda viaže na interpersonálne vzťahy adolescentov a na ich afirmáciu zo strany druhých. Tento výsledok podporuje i tvrdenie Frya (1998), ktorý povedľa dôležitosti roly významných dospelých vyzdvihuje v období adolescencie tiež rolu interakcie s rovesníkmi ako relevantnú súčasť budovania osobnej identity adolescentov a s nimi spojeného budovania osobného zmyslu a vnímania sveta ako celku.

Istú paralelu možno vnímať vo výskumnom zistení Leskovjanskej (2008), ktorá skúmaním životného zmyslu u stredoškolákov dospela k záveru, že prevažná väčšina opýtaných považuje za najdôležitejší zmysel svojho života rodinu, osobný úspech, zdravie a užitočnosť pre iných ľudí.

Fry (1998) tvrdí, že adolescenti musia často pátrať po nových a zrelších referenčných skupinách, od ktorých môžu preberať silu k udržaniu si niektorých presvedčení a významov pre život. Z tohto hľadiska považuje interpersonálne vzťahy za kľúčový faktor pri úspešnom budovaní zmyslu života adolescentov.

Z tohto rámca nevybočuje ani výkon, aktívny a racionálny prístup k riešeniu problémov, čo možno očami adolescentov považovať za prestížnu charakteristiku. Istú podobnosť možno nájsť tiež vo výskumných záveroch Nelsona a DeBackera (2008), ktorí

zistili, že vzťahové koreláty medzi rovesníkmi u stredoškolských a vysokoškolských študentov vysvetľujú rozdiel vo výkone. Adolescenti vnímaní ako valorizovaní a afirmovaní svojimi spolužiakmi, vykazovali adaptívny výkon.

Nemožno opomenúť ani intimitu, ktorej adolescenti z našej výskumnej vzorky pripisujú podstatnú dôležitosť. Tým, že adolescencia je vnímaná ako samostatné a svojbytné životné obdobie, tým narastá aj hodnota vzťahov, ktoré sa začínajú vytvárať práve v tomto období. Intimita prežívaná vo vzťahových reláciách sa rozvíja, prehĺbuje a stabilizuje, čo je do značnej miery dané kombináciou kognitívnych predpokladov, sociálnych skúseností a zároveň i opodstatnenou vnútornou potrebou seriózne sa daným otázkam a témam venovať.

Na začiatku našej štúdie sme postulovali hypotézu, že stredoškólači a vysokoškólači sa odlišujú svojim profilom osobného zmyslu života. Zistili sme štatisticky významný rozdiel v piatich dimenziách, a to vo výkone, vzťahoch, náboženstve, vlastnej transcencii a intimite. Naopak, signifikantná diferenciacia sa neobjavila vo faktore sebaaprijatia a dobrého zaobchádzania s druhými ľuďmi, čo potvrdzuje vyššie opisovaný fakt, že adolescenti vysoko hodnotia medziľudské vzťahy. Uvedené výskumné zistenie je v súlade s tvrdením Frya (1998), ktorý prostredníctvom interview zistil, že osobný zmysel má svoj základ predovšetkým v interpersonálnych vzťahoch a sociálnych transakciách adolescentov.

Na druhej strane ako najmenej závažnú hodnotu a zároveň zdroj zmysluplnosti života považovali študenti náboženstvo, čo vyplynulo aj z iných výskumných štúdií (Ocetková 2007; Hanáková 2008; Preissová-Krejčí, Čadová 2006), podľa ktorých hodnota náboženstva sa nachádza až na poslednom mieste z celkovej hodnotovej orientácie. Adolescenti si uvedomujú plytké miesto v oblasti spirituality vlastnej osobnosti, ktoré nezapíňajú pozitívne obsahy. V tejto súvislosti je však potrebné mať na zreteli adolescentný kritický postoj, ktorý je rovnako adresovaný aj inštitucionálnej cirkvi s jej náboženskými rituálmi (Macek, 2003). Nechuť ba až odpor adolescentov k vonkajšiemu prežívaniu náboženstva neznamená, že mladí ľudia sú nespirtuálne bytosti. Ocetková (2007) výstižne komentuje, že duchovnosť a spirituálne zameranie adolescentov sa uskutočňuje vo všeobecne dobrých vzájomných vzťahoch k druhým ľuďom, s dôrazom na rodinný život, v zmysluplnom zameraní vlastných aktivít a v optimistickom postoji k druhým i k sebe samému.

Druhou hypotézou sme vyslovili predpoklad, že profil osobného zmyslu sa u žien a mužov bude odlišovať; reflektujúc výskumné závery poukazujúce na genderové diferencie v problematike životného zmyslu (napr. Bar-Tur, Savaya, Prager 2001; Natvig, Hanestad, Samdal 2006).

Vo všetkých dimenziách profilu osobného zmyslu sa objavili štatisticky významné rozdiely z hľadiska komparácie mužov a žien. Muži v rámci zdrojov životného zmyslu prisudzovali najväčší význam výkonu a intimite, zatiaľ čo ženy výrazne zdôrazňovali dobré zaobchádzanie s druhými a interpersonálne vzťahy. Ženskú sociálnu orientáciu, preferenciu

medziľudských kontaktov potvrdzuje aj výskumný záver Beutelovej a Mariniovej (1995), ktoré sledovali hodnotové preferencie v kontexte genderových rozdielov.

Analýzou výsledkov získaných výskumom realizovaným Rathim a Rastogim (2007) bolo zistené, že ženy v neskorom adolescentnom období v porovnaní s mužmi v rovnakom veku skórujú vyššie v subškálach vzťahy ($t_{(54)} = 2,54$; $p < 0,05$) seaprijatie ($t_{(54)} = 2,22$; $p < 0,05$), intimita ($t_{(54)} = 2,13$; $p < 0,05$) a dobré zaobchádzanie zo strany druhých ($t_{(54)} = 3,00$; $p < 0,01$). Ďalšie signifikantné medzipohlavné rozdiely v rámci výsledkov pri zvyšných dimenziách dotazníka PMP neboli nájdené. Rovnako sa neobjavili štatisticky významné diferencie pri porovnávaní mužov a žien v období skorej adolescencie. Uvedený výskum bol zameraný na sledovanie vzťahov osobného profilu zmyslu života a well-being u mužov a žien v skorej a neskorej adolescencii.

Rovnako De Lazzari (2000) komparáciou mladých ľuďí v období skorej a neskorej adolescencie z hľadiska emocionálnej inteligencie, well-being a osobného profilu zmyslu života konštatuje interpohlavné diferencie týkajúce sa profilu životného zmyslu, konkrétne v položke vzťahy. Ženy z jeho výskumného súboru dosiahli vyššie skóre ako muži ($t_{(84)} = 5,53$; $p < 0,05$). Svoje výskumné zistenie podporuje stanoviskom Andersona (1999), ktorý tvrdí, že rovesnícke vzťahy silne predikujú vzťahovú identitu dievčat v adolescentnom období, ale u chlapcov opisovaný signifikantný vplyv neplatí. I Beutelová a Mariniová (1995) zdôrazňujú, že adolescentky významnejšie indikovali dôležitosť cieľa a zmyslu vo svojom živote ako ich vrstovníci mužského pohlavia.

Vysvetlenie ženského oceňovania vzťahov v oveľa väčšej a význačnejšej miere v porovnaní s mužským hodnotením vzťahov, pokiaľ ide o životný zmysel, spočíva v existencionálnom náhľade na vývin, tak ako ju prezentujú mnohé teórie ontogenetického vývinu.

Pokiaľ vezmeme do úvahy všetky dimenzie aplikovaného dotazníka PMP a ich zastúpenie, môžeme povedať, že zmysel života je u oboch pohlaví v rámci nášho výskumu sýtený predovšetkým dimenziou výkon, vzťahy, intimita, dobré zaobchádzanie s druhými. Dimenzia náboženstvo a transcendencia rovnako ako u mužov, tak i u žien je hodnotená najmenej významne, avšak rozdiel oproti ostatným zložkám je zanedbateľný.

Výzvou pre ďalšie výskumné štúdie ostáva, ako a v akom smere sa mení profil osobného zmyslu života mužov a žien v jeho jednotlivých zložkách.

Záver

Téme realizovaného výskumu je najbližšie Fryovo (1998) poňatie, ktorý zistil, že práve v období adolescencie sa objavuje u mladých ľuďí akási vnútorná túžba poznať seba samého, svoj životný príbeh a osobný zmysel.

Hlavný prínos štúdie tkvie v poodhalení a upozornení na potencionálne súvislosti prežívania zmyslu života v období adolescencie. Domnievame sa, že skúmanie osobného zmyslu života v období adolescencie má význam pre nachádzanie alternatív zníženia rizikového správania či predchádzaniu pocitom existencionálnej prázdnoty adolescentov.

Tematické zameranie výskumu podporujú Tavelove (2007) slová, že súčasné psychologické zameranie na problematiku životného zmyslu sa presúva od hľadania pravých hodnôt a zdrojov zmyslu života k snahe o analýzu profilu osobného zmyslu života, o analýzu úlohy životnej zmyslupnosti človeka.

Výsledky nás presvedčajú o opodstatnenosti skúmania existencionálnych otázok v adolescentnom období, v ktorom mladý človek zvlášť pociťuje bremeno existencie v celej svojej hĺbke a zápasí s doposiaľ nepoznanými otázkami, ako aj s pokusmi čo najbezbolestnejšie sa ich zbaviť.

Domnievame sa, že existujú dve hlavné obmedzenie našej štúdie. Prvý limit predstavuje nereprezentatívny a pomerne malý výskumný súbor. Vzorka 130 adolescentov nepostačuje pre generalizácie na všetkých študentov podobných vekových skupín. Druhý nedostatok tkvie vo vekovom ukazovateli sledovaných skupín študentov. Vekový rozdiel medzi dvoma skupinami nie je dostatočne veľký, aby sa ukázala jasná diferencia v rámci jednotlivých zdrojov zmyslu života. Výsledky by boli oveľa viac pestrejšie, ak by medzi stredoškólákmi a vysokoškólákmi bolo širšie vekové rozpätie.

Napriek uvedeným nedostatkom a vzhľadom na stanovený cieľ, ktorý nespočíval v komplexnom a široko štruktúrovanom postihnutí profilu osobného zmyslu, napr. v kontexte rôznorodých aspektov ontogenetického vývinu, slúži predložená štúdia ako adekvátna teoretická a empirická sonda pilotného charakteru do problematiky zmyslu života adolescentov. Ponúka odpovede na primárne otázky, ktoré sú relevantné z pohľadu skúmanej problematiky v jej konkrétnych súvislostiach a konotáciách a zároveň mapuje predmetné prostredie pre ďalší výskum v danej oblasti.

O pertraktovanom záujme životného zmyslu svedčí nárast výskumných či teoreticko-metodologických štúdií, ale tiež skutočnosť, že problematika zmyslu života odchádza z výlučného priestoru klinickej psychológie a psychoterapie a udomácňuje sa v pomyselnnej sfére pozitívnej psychológie, psychológie zdravia, osobnej pohody či kvality života.

Každé nové zistenia v skúmanej problematike otvárajú nové obzory, ktoré ponúkajú inšpirácie pre ďalšie bádanie. S lepším porozumením osobného profilu zmyslu života adolescentov zakomponujúc ho do poradenstva alebo edukačných implikácií možno napomôcť mladým ľuďom holisticky rozvíjať telo, dušu i ducha, a tak ich úspešne viesť do sveta dospelosti.

Literatúra:

1. BAR-TUR, L., SAVAYA, R., PRAGER, E. (2001): Sources of meaning in life for young and old Israeli Jews and Arabs. *Journal of Aging Studies*, Vol. 15, No. 1 pp: 253-269.
2. BAESSLER, J., OERTER, R., FERNÁNDEZ, M. B., MOLINA, E. (2003): Aspects of meaning of life in different subcultures in Peru. *Psychological Reports* Vol. 92, No. 2 pp: 1119-30.
3. BEUTEL, A. M., MARINI, M. M. (1995): Gender and Values. *American Sociological Review*, Vol. 60, No. 2 pp: 436-448.
4. DE LAZZARI, S. A. (2000): Emotional intelligence, meaning, and psychological well-being: A comparison between early and late adolescence. Langley, Trinity Western University.
5. EDWARDS, M. J., HOLDEN, R. R. (2001): Coping, meaning in life, and suicidal manifestations: examining gender differences. *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 57, No. 4 pp: 1517-1534.
6. ELLSWORTH, J. (1999): Today's adolescent: Addressing existential dread. *Adolescence*, Vol. 34, No. 6 pp: 403-408.
7. ERIKSON, E. (1968): *Identity, youth and crisis*. New York, Norton.
8. FITZGERALD, B. (2005): An Existential View of Adolescent Development. *Adolescence*, Vol. 40, No. 160 pp: 703-799.
9. FLOYD, M., COULON, C., YANEZ, A. P., LASOTA, M. T. (2005): The existential effects of traumatic experiences: a survey of young adults. *Death Studies*, Vol. 29, No. 5 pp: 55-63.
10. FRY, P. S. (1998). The development of personal meaning and wisdom in adolescence: A re-examination of moderating and consolidating factors and influences. In: Wong, P. T. P., Fry, P. S. (Eds.): *The Human Quest for Meaning: A Handbook of Psychological Research and Clinical Applications*. London, LEA.
11. HAASE, J. E., HEINEY, S. P., RUCCIONE, K. S., STUTZER, C. (1999): Research triangulation to derive meaning-based quality-of-life theory: adolescent resilience model and instrument development. *International Journal of Cancer. Supplement*, Vol. 12, No. 9 pp: 125-131.
12. HALAMA, P. (2000): Teoretické a metodologické prístupy k problematike zmyslu života. *Československá psychologie*, Vol. 44, No. 3 pp: 216-236.
13. HALAMA, P. (2002): Zvládanie existenciálnej úzkosti adolescentov pomocou utvárania zmyslu života. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, Vol. 35, No. 3 pp: 222-232.
14. HANÁKOVÁ, T. (2008): *Hodnotová orientace a životní styl současné mládeže*. Brno, Masarykova univerzita.

15. HWANG, H. L., LIN, H. S., CHEN, W. T. (2005): Evaluation of life and death studies course on attitudes toward life and death among nursing students. *Journal of Medical Sciences*, Vol. 21, No. 5 pp: 552-560.
16. KIM, S. J., KANG, K. A. (2003): Meaning of life for adolescents with a physical disability in Korea. *Journal-of-advanced-nursing*, Vol. 43, No. 3 pp: 145-155.
17. KŘIVOHLAVÝ, J. (2006): *Psychologie smysluplnosti existence: Otázky na vrcholu života*. Praha, Grada.
18. MACEK, P. (2003): *Adolescence*. Praha, Portál.
19. MOSKOVITZ, S., KRELL, R. (1990): Child survivors of the Holocaust: psychological adaptations to survival. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, Vol. 27, No. 3 pp: 81-91.
20. NATVIG, G. K., HANESTAD, B. R., SAMDAL, O. (2006): The role of the student: Salutogenic or pathogenic? *International Journal of Nursing Practice*, Vol. 12, No. 3 pp: 280-287.
21. NELSON, R., DEBACKER, T. K. (2008): Achievement motivation in adolescents: The role of peer climate and best friends. *Journal of Experimental Education*, Vol. 76, No. 2 pp: 170-189.
22. OCETKOVÁ, I. (2007): *Úloha spirituality v životní pohodě a kvalitě života u mladých lidí*. Brno, Masarykova univerzita.
23. PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. (1997): *Psychologie dítěte*. Praha, Portál.
24. PREISSOVÁ-KREJČÍ, A., ČADOVÁ, L. (2006): *Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů*. Brno, Masarykova univerzita.
25. RATHI, N., RASTOGI, R. (2007): Meaning in Life and Psychological Well-Being. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, Vol. 33, No. 2 pp: 31-38.
26. SHEK, D. T. (2001): Meaning in life and sense of mastery in Chinese adolescents with economic disadvantage. *Psychological reports*, Vol. 88, No. 1 pp: 711-712.
27. SHOWALTER, S. M., WAGENER, L. M. (2000): Adolescents' meaning in life: a replication of DeVogler and Ebersole (1983). *Psychological reports*, Vol. 87, No. 2 pp: 115-126.
28. TANGE, C. (1999): Construction of a scale of attitude toward death in adolescence and its validity and reliability. *Japanese Journal of Psychology*, Vol. 70, No. 1 pp: 327-332.
29. TAVEL, P. (2007): *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*. Praha, Triton.
30. VENTEGODT, S. (2003): The life mission theory: a theory for a consciousness-based medicine. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, Vol. 15, No. 2 pp: 89-91.
31. WONG, P. P. T. (1998): Implicit theories of meaningful life and the development of the Personal Meaning Profile. In: Wong, P. P. T., Fry, P. S. (Eds.): *The Human Quest for Meaning: A Handbook of Psychological Research and Clinical Applications*. London, LEA.

32. YALOM, I. D. (Ed.) (1996): Treating Adolescents. San Francisco, John Wiley & Sons, Inc.

Analysis of Personal Meaning Profile of Adolescents

Abstract

To explore the theme of personal meaning of life is justified, particularly in adolescence, when this issue is becoming the most discussed. The aim of study is to offer a personal profile analysis of the meaning of life of 130 adolescents aged 16 to 22 years. The attention has been in terms of age and gender devoted to individual dimensions of meaning in life (achievement, relationship, religion, self-transcendence, self-acceptance, intimacy and fair treatment), which are separate outputs of administered Wong's questionnaire PMP (Personal Meaning Profile, 1998). The results show significant differences in the preferred area of the meaning of life that have emerged between younger and older adolescents. There is also difference between personal meaning profile of men and women of our research group. The results show a considerable variety of dimensions of meaning of life and also open up the possibility with significant application range.

Key words: personal meaning profile, adolescent, gender, high school, university.